

تاریخ تکرار شد

سال ۱۲۶۶ زمانی که ناصرالدین شاه در سفر رنگارنگ فرنگ بود، دستور تاسیس اولین بانک خارجی را در ایران صادر کرد که در واقع، اولین گام فعال شدن نظام بانکداری در کشور نیز بود، اگرچه وی هیچگاه فکر نمی کرد دوباره و در غیاب او، مجوز اولین بانک خارجی در ایران صادر شود! «بانک جدید شرق» اولین بانک خارجی است که در ایران موفق به زدن شعبه شد.

این بانک با مرکزیت لندن به ایران آمد و با افتتاح شعبه ای در تهران آغازگر نظام نوین بانکی در ایران بود اما در طول فعالیتش بسیار کم رنگ ظاهر شد تا این که امتیاز و شعبات خود در تهران، شیراز، تبریز، رشت و اصفهان را به مبلغ ۲۰ هزار لیره به بانک شاهنشاهی انگلیس فروخت. در این میان، روایت دیگری نیز از ورود اولین بانک خارجی به کشور نقل شده است و آن این که بانک شاهی، اولین بانک خارجی ایران بوده است. این بانک حدود ۸۵ سال پیش در سپتامبر سال ۱۸۸۹ میلادی و بنابه دستور ملکه ویکتوریای بریتانیا با سرمایه یک میلیون لیره آغاز به کار کرد اما پس از چندی، عطای کار در ایران را به لقایش بخشید و سالها بعد به بانک بریتانیایی خاورمیانه (BBME) تغییر نام داد و امروزه به نام بانک HSBC خاورمیانه شناخته می شود. آمار دقیقی از فعالیت بانکهای خارجی در کشور وجود ندارد اما با این وجود گفته می شود حدود ۲۰ سال قبل از انقلاب بانکهای خارجی با سرمایه گذاری مشترک ایرانی و خارجی تأسیس شدند و تعداد این بانکها قبل از انقلاب به ۱۵ مورد رسید که از میان آنها می توان به بانک اعتبارات، بانک ایران و هلند، بانک ایران و ژاپن، بانک تجارت خارجه و بانک ایران و انگلیس اشاره کرد که تمامی آنها پس از ملی شدن بانک ها بعد از انقلاب، در بانک هایی مانند تجارت و ملت ادغام شدند.

همواری در پی تحریم ها

پس از انقلاب طومار بانکهای خارجی به بهانه ملی شدن در هم پیچیده شد و دیگر نه خبری از بانک خارجی بود و نه بانک خصوصی، هر چه باقی ماند به بانکهای دولتی تبدیل شد و قانون بانکداری نیز همراه انقلاب منقلب شد تا بانکداری اسلامی پس از مدتها در کشورمان تجربه شود. اما سالها بعد و با فعال شدن مناطق آزاد که نیاز به سرمایه و تامین منابع مالی با نرخهای مناسب را ضروری کرده بود، آیین نامه اجرایی عملیات پولی و بانکی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی کشور در سال ۷۹ مصوب و بر اساس آن شرایط لازم برای فعالیت این بانک ها مشخص شد. شرایط بوجود آمده در مناطق آزاد با وجود ابهامات و مناسب نبودن بسترهای قانونی جهت تأسیس شعب بانکهای خارجی موجب شد حدود ۳۶ بانک خارجی در ایران دفتر نمایندگی دایر کنند که نشان دهنده علاقه مندی این بانکها برای فعالیت در کشور و وجود ظرفیتهای بالا در این زمینه است. صراف زاده رئیس دفتر نمایندگی بانک استاندارد چارتر که به عنوان اولین بانک خارجی شعبه خود را در افغانستان نیز فعال کرده و در سال ۹۲ مجوز فعالیت در منطقه آزاد کیش را دریافت کرده است، پیش از صدور مجوز فعالیت اولین بانک خارجی در خاک کشورمان معتقد بود: در مورد ایران پیش بینی بانک این است که روزی مجوز فعالیت بانک های خارجی در سرزمین اصلی نیز صادر شود. و البته این پیش بینی نماینده بانک استاندارد چارتر در دی ماه سال ۸۶ رنگ واقعیت بخود گرفت چرا که مدیرکل سرمایه گذاری خارجی وزارت امور اقتصادی و دارایی از ارائه مجوز به دو بانک خارجی برای فعالیت در ایران خبر داد و افزوده بود: تقاضاهای دیگری نیز برای تاسیس بانک توسط کشورهای

خارجی در ایران بدستمان رسیده که این درخواستها نیز توسط بانک مرکزی در مرحله بررسی است. بانک ایران و اروپا و فیوچرز بانک بحرین با انجام مذاکراتی با بانک مرکزی موفق شدند مجوز فعالیت را در ایران دریافت کنند. چند ماه بعد در مراسمی رسمی، اولین شعبه بانک خارجی ایران و اروپا در حالیکه استوارت لوی، معاون تروریسم و اطلاعات مالی وزیر خزانه داری آمریکا تلاش برای سازماندهی فشار علیه بانک های ایرانی را در جهان گسترش داده بود، توسط طهماسب مظاهری افتتاح شد. این اتفاق در حالی روی داد که مسئولان اقتصادی و بانکی ایران تمامی تلاش خود را برای گشودن راه فعالیت بانکهای خارجی در ایران به کار گرفتند تا در مقابل تحریم های احتمالی بانکهای ایرانی توسط آمریکا راه های جدیدی برای مقاومت پیدا کنند.

پیشنهاد تاسیس شعباتی از دو بانک ترکیه ای در سومین کمیته مشترک تجاری ایران و ترکیه برای استفاده از ارزهای ملی دو کشور یکی از این اقدامات مهم بود و همین موضوع، موجب عصبانیت طرف آمریکایی از دست متحد ترک خود شد. وزارت دارایی آمریکا در پی نشست فوق نسبت به گسترش همکاریهای بانکی و مالی بین بانکهای ترکیه با بانکهای ایران به مقامات آنکارا هشدار داد.

تجربه دوباره پس از ۳۰ سال

بالاخره پس از ۳۰ سال تعطیلی فعالیت بانکهای خارجی در ایران، اولین بانک از این دست با افتتاح یک شعبه در ایران کار خود را شروع کرد. رئیس کل بانک مرکزی اوایل سال بود که خبر افتتاح اولین شعبه بانک خارجی را در هفتم خرداد ماه به نام بانک ایران و اروپا اعلام کرد اگرچه شهریور ماه سال گذشته برخی منابع خبر داده بودند که نخستین بانک خارجی ایران از عراق می آید و شعبه بانک سرمایه گذاری و ارکای عراق به عنوان نخستین شعبه بانک خارجی در تهران ایجاد می شود. به هر تقدیر چهارشنبه روزی از روزهای خرداد ماه امسال، اولین بانک خارجی در کشور فعال شد و این در حالی بود که مهدی رضوی مدیر عامل سابق بانک صنعت و معدن به عنوان متولی اصلی این کار درست دو روز قبل از افتتاح، از سمت خود برکنار و پیشرو به سمت مدیریت عامل بانک صنعت و معدن منصوب شده بود و رئیس هیات نظارت بانک تجاری ایران و اروپا نیز در مراسم حضور نداشت.

از زمان فعال شدن این شعبه در ایران تا مرداد ماه حدود دو ماه می گذرد و از گوشه و کنار خبر می رسد که تجربه فعالیت اولین شعبه یک بانک خارجی پس از انقلاب در کشورمان چندان هم موفق نبوده است. اگرچه احمد حاتم یزد، عضو هیات عامل بانک تجاری ایران و اروپا در حالی از استقبال گسترده شرکتهای ایرانی، موسسات مالی و صنعتی برای گشایش اعتبار و تنظیم آئین نامه های این بانک آلمانی در ایران خبر می دهد که هنوز آئین نامه های بانک نهایی نشده و قادر به گشایش حساب و یا پرداخت اعتبار نخواهد بود! وی البته تصریح می کند: به هر حال ضوابط اعطای اعتبار در ایران با آلمان متفاوت است، بنابراین، این موضوع در آئین نامه بانک و در پرداخت اعتبار و غیره مد نظر قرار خواهد گرفت.

بودن یا نبودن مساله این است

بودن یا نبودن بانکهای خارجی یکی از مهمترین مسائلی است که به نظر می رسد مردان دولت با ارائه مجوز به بانکهای خارجی برای فعالیت در ایران در مورد آن به توافق رسیده اند. در این بین موافقان

مسعود درخشان به عنوان یکی از مخالفان در همایش علم و دین که به همت سازمان بسیج دانشجویی استان تهران در دانشگاه شهید بهشتی برگزار شده بود به همه دلسوزان کشور درباره نقض قانون اساسی و ورود بانک های خارجی به کشور هشدار می دهد. وی که عضو هیات علمی دانشگاه علامه طباطبائی نیز هست معتقد است: طرفداران کوچک سازی دولت در ایران باید توجه کنند که هنوز بخش خصوصی قوی در ایران برای پر کردن فضاهایی که دولت خالی می کند، وجود ندارد و مسلماً خارجی ها بخش هایی که دولت عقب نشینی می کند را پر خواهند کرد. درخشان با تاکید بر اینکه، در ایران کنونی مشکل کمبود سرمایه نداریم که محتاج بانک های خارجی باشیم، اظهار می کند: ما تا وقتی باور نکرده ایم که می توانیم اقتصاد ملی و مستقل داشته باشیم و توانایی تولید مستقل از خارجی ها را داریم به توسعه همه جانبه دست نخواهیم یافت.

همایشی برای ورود بانکهای خارجی

اواسط مرداد ماه همایشی برای ورود بانکهای خارجی به ایران در ایوان عطار مجموعه سعدآباد برگزار شد که برخی کارشناسان و مدیران بانکی در این خصوص به سخنرانی پرداختند. غلامرضا اسلامی بیدگلی استاد اقتصاد دانشگاه تهران در این همایش اعلام کرد: به جای تمرکز بر ورود بانکهای خارجی بهتر است به کارآمد کردن بانکهای کشور بپردازیم و برای کمک به این کار بانکها دانشجویان برتر را برای تحصیل علوم نوین بانکداری و انتقال دانش جدید به داخل کشور بورسیه کنند. به اعتقاد وی در صدور مجوز فعالیت بانکهای خارجی مسائل امنیتی باید مورد توجه قرار گیرد، چرا که بانکداران می توانند به بسیاری از اطلاعات مشتریان خود دست یابند.

سید یونس صادقی مدیرعامل اسبق بانک ملی که هم اکنون نماینده بانک سومی تومیتسویی ژاپن است نیز در این همایش اظهار می کند: بانکهای خارجی پس از انقلاب به طور غیر ضروری و از طریق فاینانس طرحها وارد ایران شده اند؛ اما اگر در ایران حضور یابند هم آنها از بازار ما و هم ما از حضور آنان بهره مند خواهیم شد. وی ثبات و امنیت اقتصادی بانکهای خارجی را برای ورود به کشورها مهم دانسته و می افزاید: داشتن متولی در ورود بانکهای خارجی از اهمیت زیادی برخوردار است و بانک مرکزی باید بتواند درباره ورود این بانکها تصمیم گیری کند و پاسخگو نیز باشد. از سوی دیگر عبدالناصر همتی مدیر عامل موسسه مالی و اعتباری سینا نیز در این همایش نسبت به ورود بانکهای خارجی به ایران هشدار داده و می گوید: ورود بانکهای خارجی به معنای در اختیار گرفتن بخشی از منابع جامعه است و این در حالی است که تا کنون هیچ مطالعه و کار تئوریک درباره فرصتها و تهدیدهای این حضور در کشور صورت نگرفته است. وی تاکید می کند: من در حال حاضر با ورود بانکهای خارجی و کسب سهمی از دارایی بانکهای کشور موافق نیستم زیرا هیچ مطالعه و کار تئوریک جدی در این باره انجام نداده ایم و هیچ بررسی جدی بر روی تجربیات سایر کشورها در پذیرش بانک های خارجی صورت نگرفته است. به اعتقاد وی بررسی ها نشان می دهد در سایر کشورها ورود بانکهای خارجی سبب کاهش هزینه ها شده و هیچ تاثیری بر الگوی وام دهی در کشورها نگذاشته اما تامین سرمایه خوبی را به همراه داشته است.

بانکهای خارجی تمایلی به انجام بانکداری خرد در ایران ندارند

در این همایش چند ساعته مدیر عامل بانک ملت نیز حضور داشت و به سخنرانی پرداخت. دکتر علی دیواندری در همایش تاثیر ورود بانکهای خارجی به کشور گفت: بانکهای خارجی به دلیل پیچیدگی و هزینه بسیار بالای بانکداری خرد علاقهای به این سیستم بانکداری ندارند و انگیزه آنها مشارکت

حضور این بانکها در عین حال که ورود سرمایه به کشور، آشنایی با ابزارهای مالی جدیدی که بانکهای خارجی می توانند ارائه دهند و بهبود وضعیت اداره بانکها و موسسات مالی و اعتباری را به عنوان منافع حضور بانکهای خارجی بیان می کنند اما بحث افزایش رقابت را به عنوان مهمترین فاکتور برای موثر بودن فعالیت بانکهای خارجی مطرح کرده و به نظر می رسد این دلیل قانع کننده باشد زیرا سیاوش نقشینه، رئیس هیات عامل بانک تجاری ایران نرخ سود تسهیلات این بانک را مطابق با بازار بین الملل در اروپا اعلام کرده است. گلپاز رئیس اداره تحقیقات و برنامه ریزی بانک ملی در این زمینه معتقد است: به شرط آنکه قوانینی برای ضمانت کار بانکهای خارجی وجود داشته باشد ورود این بانکها قطعاً به نفع کشور است. وی با بیان اینکه هر حرکتی در اقتصاد کشور زمانبر است، دلیل فعال نبودن بانکهای خارجی در کشور را فقدان فعالیت در این زمینه عنوان کرده و می افزاید: قوانین ما باید به گونه ای باشد که آنها مطمئن شوند شرایط برای حضورشان مهیا است و احساس امنیت داشته باشند زیرا تا زمانی که فضا مناسب نشود، حاضر به سرمایه گذاری در کشور نخواهند بود. جمشید عدالتیان، عضو اتاق بازرگانی و کارشناس اقتصادی نیز در مقام موافقت می گوید: یکی از گامهایی که باید در جهت بهبود نظام بانکی کشور برداشته شود، حضور بانکهای خارجی در داخل کشور است اما بانکداری اسلامی با آنچه که در بانکداری سرمایه داری رایج است، تفاوت دارد. وی می افزاید: هماهنگ کردن فعالیت بانکهای خارجی و بانکداری اسلامی در کشور و ایجاد رقابت بین بانکهای داخلی و خارجی می تواند گام اساسی برای تحول نظام بانکی باشد از سوی دیگر مخالفان حضور این بانکها معتقدند فعالیت بانکهای خارجی نقض قانون اساسی است! دکتر

◀ ورود بانکهای خارجی به معنای در اختیار گرفتن بخشی از منابع جامعه است و این در حالی است که تا کنون هیچ مطالعه و کار تئوریک درباره فرصتها و تهدیدهای این حضور در کشور صورت نگرفته است. بررسی ها نشان می دهد در سایر کشورها ورود بانکهای خارجی سبب کاهش هزینه ها شده و هیچ تاثیری بر الگوی وام دهی در کشورها نگذاشته اما تامین سرمایه خوبی را به همراه داشته است. ■

اولین شعبه یک بانک خارجی در ایران افتتاح شد

◀ بانکهای خارجی علاقه‌ای به بانکداری خرد در ایران ندارند، زیرا این سیستم دارای پیچیدگیهای زیادی مانند تاسیس شعب بسیار و استخدام تعداد زیاد نیروی کار است که در کشور ما بسیار هزینه بر است. مدیر عامل بانک ملت با بیان این که طی سالهای اخیر بانکهای خارجی فعالیت خود را توسعه داده و مایل به حضور در سایر کشورها هستند، گفت: بیش از ۵۰ درصد دارایی کشورهای مجارستان، لهستان، ایتالیا، چین، ژاپن، آلمان، روسیه، عربستان و نروژ عمده‌ترین صادرکنندگان سرمایه در دنیا بوده‌اند. ■

در طرحها و پروژه‌های ایران است. وی خاطر نشان کرد: ایران و کشورهای در حال توسعه نیازمند سرمایه هستند و ورود بانکهای خارجی اگر توام با ورود سرمایه باشد، در جهت اهداف کشورهاست. وی با اشاره به این که ورود بانکهای خارجی به ایران می‌تواند از دو استراتژی کلی تبعیت کند، افزود: اگر بانکهای خارجی بخواهند با هدف بانکداری خرد و جذب سپرده وارد کشور ما شوند، شاید اقتصاد ما فرصت زیادی را برای آنان ایجاد نکند. دیوانداری تاکید کرد: بانکهای خارجی علاقه‌ای به بانکداری خرد در ایران ندارند، زیرا این سیستم دارای پیچیدگیهای زیادی مانند تاسیس شعب بسیار و استخدام تعداد زیاد نیروی کار است که در کشور ما بسیار هزینه بر است. وی ادامه داد: بانکهای خارجی علاقه‌مندند با شعب محدود وارد کشور ما شوند و انگیزه آنها مشارکت در طرح‌ها و پروژه‌هاست. بالا بودن نرخ بازده سرمایه در ایران این انگیزه را به وجود آورده و سبب ارتقای بانکداری در ایران خواهد شد.

مدیر عامل بانک ملت با بیان این که طی سالهای اخیر بانکهای خارجی فعالیت خود را توسعه داده و مایل به حضور در سایر کشورها هستند، گفت: بیش از ۵۰ درصد دارایی کشورهای چین، ایتالیا، ژاپن، لهستان در اختیار کشورهای خارجی است و در سال ۲۰۰۶ چین، ژاپن، آلمان، روسیه، عربستان و نروژ عمده‌ترین صادرکنندگان سرمایه در دنیا بوده‌اند. وی ادامه داد: آمریکا با جذب ۶۷/۳ درصد بزرگترین وارد کننده سرمایه در دنیا است و در حال حاضر کشورهای پیشرفته مسیر خود برای ورود سرمایه از طریق نظام بانکی را فراهم کرده‌اند. وی با بیان این که نباید از آمیختگی سرمایه ترسید، اظهار داشت: تعقیب مشتریان از جمله علل حضور بانکهای خارجی در سایر کشورهاست و ما در قراردادهای نفتی شاهدیم یکی از اعضای حاضر در نشست، بانک پیمانکار خارجی است که با هدف تامین مالی در مذاکره حضور یافته است. دیوانداری ادامه داد: با وجود تبلیغات منفی غربیها که حضور بانکهای خارجی در ایران را تحت تاثیر قرار داده، شرایط ایران برای سرمایه‌گذارانی که وارد شده‌اند، جذاب است. وی مثال زد: بانکهای خارجی در ایران به لحاظ پرداخت مالیات نسبت به کشورهای اروپایی با شرایط سهل‌تری روبه‌رو هستند و دیگر قوانین نیز امتیازهای خوبی را به خارجی‌ها داده است. دیوانداری ادامه داد: جایگاه ایران در اقتصاد جهانی نشان می‌دهد توسعه باید با ضرب بالاتری دنبال شود. شرایط اقتصادی ما به گونه‌ای است که با کمی افزایش نقدینگی، مبتلا به تورم شده و شرایط انقباضی نیز روند سرمایه‌گذاری را کند می‌کند. وی اضافه کرد: افزایش سرمایه بانکها، پرداخت بدهی‌های دولت به سیستم بانکی و جذب سرمایه از طریق ورود بانکهای خارجی از راهکارهایی است که می‌تواند به بهبود عطش نقدینگی کشور کمک کند.

دیوانداری یادآور شد: هم اکنون نرخ بازده دارایی در سیستم بانکی در بانکهای تجاری یک درصد، بانکهای تخصصی دو و در بانکهای خصوصی سه درصد است، با این شرایط در صورت فعالیت بانکهای خارجی بازده داراییهای آنها از وضعیت بهتری برخوردار بوده و در صورتی که وارد بانکداری خرد نشوند این بازدهی بالاتر نیز خواهد بود. وی با بیان این که بازده سرمایه نیز در بانکهای دولتی ایران ۱۷ درصد، بانکهای تخصصی ۱۳ و در بانکهای خصوصی ۳۲ درصد است، افزود: این موضوعی است که در اقتصاد کشورهای خارجی دیده نمی‌شود. مدیرعامل بانک ملت فرصتهای بانکهای خارجی برای ورود به ایران را بهره‌مندی از موقعیت استراتژیک کشور، نیروی کار خبره فعال در سیستم بانکی، فراهم بودن زیرساختها، هزینه پایین تولید و خدمات عمومی، مشوقهای مالیاتی، حمایتهای قانونی از سرمایه‌گذاری و بازدهی مناسب عملیات بانکی در ایران عنوان کرد. وی فرصتهای ناشی از ورود بانکهای خارجی به کشور را نیز ورود تکنولوژی جدید بانکداری، ورود سرمایه خارجی، تسهیل در روند سرمایه‌گذاری‌های خارجی، افزایش کارایی سیستم بانکی، بهبود دسترسی به اعتبار برای مشتریان بزرگ، تسهیل حضور شرکتهای ایرانی در عرصه بین‌الملل و افزایش ضریب جهانی شدن اقتصاد ایران ذکر کرد.

دیوانداری در عین حال تصریح کرد: ورود بانکهای خارجی چالشهایی چون شدت گرفتن جریان رقابت در سیستم بانکی، تغییر قواعد بازی و ناکارآمدی روشهای سنتی بانکداری، جدا شدن

مشتریان بزرگ از سیستم بانکهای داخلی و کاهش درآمدهای ارزی دولت را می‌تواند به همراه داشته باشد.

مانعی برای امثال آقا محمدتقی نجفی

پای بانکهای خارجی به ایران در هر حال باز شده است و باید دید این حرکت می‌تواند به واقع به یک رقابت همه جانبه بین بانکهای داخلی و خارجی منجر شده تا مردم از منافع آن منتفع شوند یا خیر؟ در گذشته و با ورود اولین بانک خارجی به کشور این اتفاق روی داد. بانک شاهی به عنوان یکی از بانکهای خارجی فعال در ایران مدعی شد که می‌تواند از فساد مالی دولتمردان بکاهد زیرا اگر آقا محمدتقی نجفی و بازرگانان با بهره ۱۸ درصد یا گاه با ۳۰ درصد وام می‌دادند، بانک متعهد می‌شد که به بهره ۱۲ درصد بسنده کند و از این راه بازرگانان و بزرگان ایران را یاری دهد و زمینه را برای سرمایه‌گذاری‌های تازه آماده سازد.

دو برداشت از یک مسئله

به گفته رئیس کل بانک مرکزی براساس آخرین آمار، میزان اضافه برداشت بانکها از منابع بانک مرکزی به ۱۱ هزار میلیارد تومان رسیده است که این رقم ناشی از تعهدات سنگینی است که در سال ۸۶ برای بانکها ایجاد شد.

یکی از وظایف بانکهای مرکزی دنیا این است که آخرین وام دهنده و تامین کننده نظام بانکی باشند. یعنی در جایی که بانکها نمی توانند تعهدات خود را حفظ کنند و جایی که هیچ راهی ندارند به عنوان یک رفع نیاز ضروری از بانک مرکزی برای رفع مشکل خود اضافه برداشت داشته باشند تا بانک دچار عدم توان پرداخت تعهدات خود نشود. در اصل به دلیل اهمیت پرداخت به موقع تعهدات یک بانک، ابزار امکان اضافه برداشت به عنوان یک اقدام کوتاه مدت و قطعی برای تمام بانکها از طریق بانک مرکزی فراهم می شود. اما نکته مهمی که در تمام دنیا به آن توجه می شود این است که اضافه برداشت از بانک مرکزی مطابق مقررات تعیین شده میان بانکها و بانک مرکزی طی یک دوره زمانی مشخصی خواهد بود. اما در ایران بی توجهی به این مهم باعث بروز مشکلات اقتصادی و افزایش شاخص تورم شده است.

ماجرای قفل های خزانه بانک مرکزی

اضافه برداشت بانکها در اواسط سال گذشته شش هزار و ۲۰۰ میلیارد تومان بود که در ۲۸ اسفند ماه سال گذشته به ۸ هزار و ۸۰۰ میلیارد تومان رسید.

نظام بانکی کشور در اواخر سال گذشته یعنی ماه های بهمن و اسفند، برای ارائه پول به مردم با مشکلاتی روبه رو بود که بانک مرکزی برای حل این مشکل به میزان لازم اسکناس در اختیار آنها قرار داد. از سویی دیگر، در این مقطع زمانی به دلیل تفاوت در عرضه و تقاضا قیمت سکه به ۳۰۰ هزار تومان رسید که بانکها برای خرید سکه از بانک مرکزی و ارائه آن به مردم با مشکل مواجه شدند. بر همین اساس بانک مرکزی سکه را در اختیار آنها قرارداد و قیمت سکه را به رقم تعادلی خود رساند.

بانک مرکزی با این توضیحات مدعی شد نیازهای سیستم بانکی را مرتفع کرده و این بدهکار کردن بانکها موجب رشد ۱۲۰۰ میلیارد تومانی حجم اضافه برداشت بانکها در پایان سال گذشته شد. با ورود مظاهری به بانک مرکزی یعنی با گذشت نزدیک به یکسال و نیم از حضور رئیس کل جدید، شعار سه قفله کردن خزانه بانک مرکزی نیز هر روز وجه جدی تری به خود گرفت تا اینکه از اوایل سال جاری بحث جلوگیری از اضافه برداشت بانکها و استقلال آنها در تامین منابع و مدیریت مصارفشان به مرحله عمل رسید. رئیس کل بانک مرکزی نیز با وجود باید ها و نبایدهای برخی مدیران عامل بانکها در خصوص تاثیر تصمیم بر عدم تعادل منابع و مصارف بانک بر اجرای تصمیم خود مصر بوده و معتقد بود: «اگر جلوی اضافه برداشت بانکها گرفته نمی شد، میزان آن تا پایان سال ۸۶ معادل ۲۵ هزار میلیارد تومان و تا امروز به بیش از ۳۵ هزار میلیارد تومان می رسید که این امر مشکل جدی برای اقتصاد کشور ایجاد می کرد و مهمتر اینکه تورم امروز به ۴۰ درصد می رسید به همین دلیل جلوی اضافه برداشتها گرفته شد. این در حالی است که در کنار آن، حل مسائل جدی نظام بانکی و کمک نکردن برای رفع آن باعث ایجاد مشکل برای بانکها می شد به همین دلیل بانک مرکزی در اواسط سال گذشته جلوی اضافه برداشت را گرفت.

وضعیت بدهی بانکها از نگاه رئیس کل بانک مرکزی

بانک مرکزی طی جلساتی با تک تک بانکها درخصوص کاهش اضافه برداشتهای آنها و اتخاذ تصمیم های لازم برای به صفر رساندن حجم بدهی ها صحبت کرده است. برخی از بانکها با مدیریت بهتر نقدینگی، خود را اصلاح کردند و برخی بانکها اضافه برداشت خود را به صفر رساندند. مظاهری از بانک رفاه کارگران به عنوان بانکی که هیچگاه به بانک مرکزی بدهکار نشده است، یاد کرده و تصریح می کند: «میزان اضافه برداشت بانک تجارت نیز همواره کم بوده اما صفر مطلق نبوده و برای رفع نیازهای روزانه بوده است. همچنین از میان بانکهای خصوصی غیر از دو بانک، بقیه اضافه برداشتی از بانک مرکزی نداشتند.»

رقم اضافه برداشتهای همواره در نوسان است و رقم نوسان آن در بانکها از هزار تا هزار و ۵۰۰ میلیارد تومان تغییر می کند و بیش از این رقم اضافه برداشت دارای اشکال قانونی است. به اعتقاد مظاهری، برنامه ریزی های جدید انجام شده موجب کاهش اضافه برداشتها و یا حتی به صفر رسیدن آنها می شود. با جایگزینی چک پولهایی بانکها با چک پول بانک مرکزی، بانکها نیازمند ریال برای دریافت چک پول از بانک مرکزی هستند که طبق وعده داده شده در این راه به آنها تا حد لازم کمک می شود تا دیگر انتشار چک پول از سوی بانکها صورت نگیرد. در حقیقت در کنار سخت گیری به بانکها در اضافه برداشت و تعادل در برقراری منابع و مصارف، جلوی ایجاد بحران در پرداخت بانکها به مردم و پرداخت تعهدات خارجی بانکها گرفته می شود. نکته قابل توجه دیگر مطالبات نظام بانکی از دولت است که رئیس کل بانک مرکزی و سایر کارشناسان بر این باورند که با اجرای مصوبه ۱۵ هزار میلیارد تومانی که از حساب ذخیره ارزی برای افزایش سرمایه بانکها و بازپرداخت بدهی دولت به بانکها اختصاص یافته است، بالغ بر شش هزار میلیارد تومان به عنوان بدهی دولت به بانکهای دولتی تخصیص خواهد یافت. این اتفاق می تواند در کاهش اضافه برداشت بانکها و تنظیم کنترل منابعشان یاری بخش باشد.

نظر وزارت اقتصاد در مورد اضافه برداشت بانکها

حسین صمصامی - سرپرست موقت وزارت اقتصاد و دارایی چندی پیش در مراسم تودیع و معارفه مدیر عامل بانک سپه، مدعی شد که وضعیت اضافه

برداشت بانکها را منظم کرده و ترتیبی داده است تا آنها با اتکا به منابع خود به بانکداری بپردازند. او در حالی بر حضور مثبت خود تاکید کرده و از وضعیت اضافه برداشت بانکها اظهار خوش بینی می کرد که طهماسب مظاهری رئیس کل بانک مرکزی در نخستین گام حضور در بانک مرکزی جهت محکم کردن گامهای خود با وجود مخالفان بسیار از سه قفله شدن خزانه بانک مرکزی و تاثیر مثبت آن برای شرایط اقتصادی خبر داد. همچنین صمصامی در تایید حضور مثبت خود در وزارت اقتصاد از کاهش رقم اضافه برداشتها از حدود ۱۳ هزار میلیارد تومان به ۹ هزار میلیارد تومان می گوید.

رئیس کل بانک مرکزی نیز در آخرین نشست خبری خود، تنها آمارهای اقتصادی بانک مرکزی را مستند اعلام کرد و تصحیح کرد: «طی یکسال گذشته اضافه برداشتهای بانکها کاهش نیافته است و با وجود تلاشهای بانک مرکزی در این خصوص باز هم با گذشت زمان اضافه برداشتها بر روی رقم ۱۱ هزار میلیارد تومان توقف کرده است. با برنامه های اتخاذ شده بیش از این نخواهد شد.» مظاهری جریان توقف اضافه برداشت بانکها را به جریان توقف قطار تشبیه کرد که از زمان ترمز تا توقف کامل نیازمند گذشت مدت زمان کوتاهی است.

برنامه بانکها برای بازپرداخت اضافه برداشتها

مدتی پس از تمام شدن بحثها بر سر این موضوع، رئیس شورای عالی مدیران عامل بانکهای دولتی از برنامه ریزی بانکها برای بازپرداخت اضافه برداشت از منابع بانک مرکزی خبر داده و می گوید: «اگر بانکها اضافه برداشت خود را کاهش ندهند تداوم فعالیتشان با مشکل مواجه می شود.» از آنجا که اضافه برداشتهای بانکها از منابع بانک مرکزی در یک مدت زمان بسیار کوتاه قابل کاهش نیست، بانکها باید با برنامه های داخلی در جهت کاهش مستمر آن تلاش کنند. علی صدقی با اشاره به اینکه در هر کشوری سیستم بانکی یک سری مرادواتی با بانک مرکزی آن کشور خود دارد، تصریح می کند:

«در این مرادوات بانکها باید حدود خود را که بانک مرکزی برای آنها تعیین می کند، رعایت کنند. البته میزان اضافه برداشت بانکها از منابع بانک مرکزی در هر مقطعی از زمان متفاوت است و یک رقم مقطوع نیست.» وی می گوید: «با توجه به سیاستهای اعلام شده توسط بانک مرکزی، بانکها مجبور هستند براساس ساختار مالی خود اضافه برداشتها از این بانک را کاهش دهند. در این خصوص نیز برنامه ریزی های لازم صورت گرفته است.» مدیر عامل بانک ملی این احتمال را نیز می دهد که اضافه برداشتها امروز کاهش یابد اما روز بعد دوباره افزایش پیدا کند، به هر حال اضافه برداشتها در یک پروسه زمانی قابل کاهش است.

◀ اگر جلوی اضافه برداشت بانکها گرفته نمی شد، میزان آن تا پایان سال ۸۶ معادل ۲۵ هزار میلیارد تومان و تا امروز به بیش از ۳۵ هزار میلیارد تومان می رسید که این امر مشکل جدی برای اقتصاد کشور ایجاد می کرد و مهمتر اینکه تورم امروز به ۴۰ درصد می رسید به همین دلیل جلوی اضافه برداشتها گرفته شد. ■